

4. Чередниченко Г.А., Шубкин В.Н. Молодежь вступает в жизнь. – М.: Знание, 1985.
5. Черноволенко В.Ф., Оссовский В.Л., Паниотто В.И. Престиж профессии и проблемы профессиональной ориентации молодежи. – К.: Техника, 1979.
6. Начало пути // Поколение со средним образованием. – М.: Наука, 1989.
7. Молодая смена: социальные аспекты школьной реформы. – Кишинев: Штиинца, 1990.
8. Макеев С.А., Оксамитная С.Н., Швачко Е.В. Социальные идентификации и идентичности. – К.: Изд-во Ин-та соц-и НАН Украины, 1996.
9. Социальный облик молодежи: Сб. науч. тр. – К.: Наукова думка, 1990.
10. Маршак А. Л. Особенности социокультурных связей социально-дезорientированной молодежи // Социс. – 1998. – № 12.

Сугрובה Ю. Ю. Преимущества молодёжи в социокультурном пространстве Украины

В статье анализируются социальные характеристики субъекта молодежной культуры современного украинского общества. В иерархии потребностей представителей современного молодого поколения наблюдается доминирование витальных ценностей. Поэтому в данной ситуации особое внимание следует уделить вопросу возрождения национальных традиций украинской культуры. Задачу национально-культурного воспитания молодежи необходимо решать на уровне государственных приоритетов.

Ключевые слова: молодежная культура, социальные ценности, приоритеты молодежи.

Sugrobova J. Yu. The youth advantages in social and cultural expanse of Ukraine

Social descriptions of young man's culture presents vital values domination in the hierarchy of this subject requirements. This way basic quality of personality is life ability as the existential strategy of resistance to situation and collective behavior principles. The special attention is spared to the question of revival of national traditions of the Ukrainian culture. It is grounded, that the task of cultural and national education of young people requires considerations at the level of state priorities.

Key words: young man's culture, social values, priorities of young man.

УДК 94:329(477)“1996/2009”

В. В. Мороко

**ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПАРТІЙНОГО БУДІВНИЦТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ
ТА ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНИХ СТРУКТУР (1996–2009 РР.)**

Конституційна реформа 1996-2004 рр. здавалося б відкрило широкі можливості для реального впливу партій на перебіг подій в країні, партійної участі у визначенні напрямків внутрішньої і зовнішньої політики держави з подальшим практичним втіленням їх в життя. Однак, ми змушені констатувати, що з понад двохсот партій, які було створено за роки незалежності, на поточний момент лише декілька намагаються впливати на соціально-політичну ситуацію в країні в цілому. В першу чергу це парламентські партії. З 164 зареєстрованих на початок 2009 р. таких нараховується лише 16. Чотирнадцять з них об'єднані в три виборчі блоки – БЮТ, НУНС та «Блок Литвина». А сам парламент, згідно норм законодавства, «консолідував» всі ці політичні сили в два блоки – Демократична коаліція (БЮТ, НУНС) та парламентська меншість («БЛ», КПУ, ПР), що стало публічним проявом штучної біполярності в країні. Навіть переформатування більшості та приєднання до неї фракції БЛ не усунуло проблеми, джерелом якої стала непродумана політика суспільної конфронтації. Тепер вже самі політичні сили стають заручниками біполярності.

З іншого боку, в 2006 р. завдяки новому виборчому законодавству про місцеві вибори, до рад прийшли представники 31 партії та виборчого блоку [1, с.28-29]. І кількісна, і якісна різниця партійного представництва в радах всіх рівнів вказує не лише на штучність політико-географічного протистояння. Підвищена персоналізація та голосування за лідера, а не за партію, свідчать про втрату партіями довіри громадян. На останнє непрямо вказує і той факт, що за 18 років в Україні припинили існування понад 60 політичних партій. І соціальних потрясінь це не викликало. Навпаки, про існування більшості з них, крім науковців та чиновників з Мінюсту, мало хто знав. Причини такої прірви між законодавчим статусом та теоретичними владними можливостями партій з одного боку і реальним станом партійної системи в країні – з іншого, слід шукати як в історії створення, так і в основних напрямках діяльності та логіці існування подібних об'єднань.

Процес виникнення партій в країні мав декілька етапів. У їх визначенні дослідники не проявляють однакості.

Так, в Українському центрі економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова (Центр Разумкова або УЦЕПД) запропонували в 2001 р. наступну періодизацію. 1990-1991 рр. – створення перших альтернативних політичних партій на базі громадсько-політичних об'єднань некоммуністичної орієнтації, неформальних суспільних рухів часів перебування. 1992-1994 рр. – юридична легалізація найвпливовіших партій – носіїв альтернативних ідеологій – КПУ та НРУ, інтенсивне заповнення політичного простору партіями «брендового» типу (під «брендами» політичних партій експерти УЦЕПД розуміють використання комуністичної, соціал-демократичної, ліберальної, консервативної, християнсько-демократичної, націонал-

демократичної та інших ідеологій як основи партійної діяльності та партійних програм). 1995-1998 рр. – перші розколи в партіях «брендового» типу (утворення СДПУ(О), ПСПУ), початок та інтенсивний розвиток тенденції утворення партій адміністративним шляхом, а також партій – «політичних проектів» фінансово-промислових груп та окремих осіб. 1999-2001 рр. – розподіл політичного простору найвпливовішими партіями, посилення тенденції розколів «брендових» партій [2, с.17].

На нашу думку, така періодизація має певні вади і є дещо подрібненою. До того ж, названі в періодизації відправні події хронологічно не співпадають з реальними. Так, початок другого періоду прив'язано до 1992 р., а юридична легалізація КПУ та НРУ відбулась в 1993 р. Тому часові рамки періоду достатньо не аргументовані. У третьому періоді з поля зору випускаються створені в цей час досить впливові партії (МБР, ПНЕРУ, НДП, НП, АПУ, ПРП тощо), які не лише не розколювались, а й намагались об'єднати навколо себе якнайбільшу кількість політичних громадських організацій держави, хоча з часом і втрачали політичний вплив. Окрім того, таке політичне об'єднання як ВО «Громада» було зареєстровано ще в 1994 р., а вплив на конфігурацію політичної структури країни та владу мало не менший, ніж СДПУ(О) та ПСПУ. Останній період, на нашу думку, взагалі є штучним, і пояснюється, в першу чергу, датою прилюднення самої періодизації.

Дещо пізніше власну періодизацію запропонувала О. Бойко, яка поклала в основу організаційно-правові зміни партійної системи взагалі. У своїй дисертаційній роботі вона виокремлювала чотири періоди. Перший – 60-ті рр. ХХ ст. – 1989 р. – період виникнення та формування політичних об'єднань і рухів, здебільшого нелегальних. Другий етап (формотворчий за визначенням автора) охоплює період з 1990 р. по 1993 р., або від утворення перших сучасних політичних партій до їх юридичного узаконення вже в самостійній Україні. Наступний етап – 1994 – 1998 рр. – період переходу від багатопартійності до багатопартійної системи, від наявності у суспільстві певної кількості політичних партій до визначеного способу організації політичної влади. Останній період хронологічно обмежений 1998-2004 рр., часом поступового процесу переходу шляхом трансформації від атомізованої до плюралістичної партійної системи [3, с.13].

На відсутність універсальної періодизації в історичній та політологічній науці вказують і роботи, в яких досліджується жіночий та молодіжний рухи. Так, А. Стахневич бачить п'ять етапів розвитку жіночого руху в Україні. Перший етап – кінець 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст. – створення Міжнародної організації «Жіноча громада», Спілки жінок України, Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги. Другий етап – 1991-1996 рр. – формування всеукраїнських громадських жіночих організацій, які ставили своїм завданням захист інтересів жінок за професійною ознакою. В межах третього етапу – друга половина 1996-1997 рр. – виникли громадські жіночі організації благодійницького спрямування. Протягом четвертого етапу – 1997-1999 рр. – оформилися жіночі політичні партії. П'ятий етап, що розпочався у 2000 р., характеризується посиленням тенденцій до координації діяльності громадських жіночих організацій та об'єднань з тими силами, що проголосили ідентичні завдання [4].

У розвитку молодіжного руху директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства В. Кулик виокремив шість етапів. Перший припадає на середину 80-х – початок 1989 рр. Це етап створення молодіжних об'єднань на основі спільних інтересів в галузі мистецтва, культури, науки, екологічних, релігійних та суспільно-політичних проблем. Другий етап – 1989-1990 рр. – характеризується автором як період поширення масових молодіжних та студентських громадсько-політичних рухів і виникнення відповідних організацій. Третій етап – 1991-1992 рр. – став періодом ідеологічної та організаційної кризи організованого молодіжного руху. 1993-1996 рр. виокремлюються в четвертий етап. Характерним для нього став стан пошуку та становлення організаційних форм роботи в молодіжному середовищі та налагодження механізмів діалогу між молоддю та державною владою. П'ятий етап – 1996-1999 рр. – означений активізацією спроб очолити загальноукраїнський організований рух. Шостий період розвитку організованого молодіжного руху розпочався в 1999 р. внаслідок створення молодіжних партій [5].

Незважаючи на певні часові розбіжності обидві хронології мають важливі для нашого дослідження спільні риси. Це етап створення партій за віковою та гендерною ознакою. В обох випадках це період між 1997 та 1999 рр. Саме тоді представники бізнес-груп розпочали активний пошук шляхів проникнення у владу. Тоді ж створюються такі об'єднання як Всеукраїнська партія жіночих ініціатив, Жіноча народна партія (об'єднана), Політична партія «Молода Україна», Молодіжна партія України, Партія "Нова генерація України", Партія «Солідарність жінок України». Перша з них у 1997 р., друга в 1998 р., інші в 1999 р. Отже, майже всі ці партії були створені вже після виборів 1998 р., тобто орієнтувалися на майбутні виборчі баталії. Додамо до цього той факт, що під час виборів саме ВП «Жіночих ініціатив» мала певні труднощі з участю у виборах та набрала лише 0,58 % голосів [6]. І це не дивлячись на те, що з 30 партій та блоків, які брали участь у перегонах, лише вищезазначена сила була відверто зорієнтована за гендерною ознакою.

У зв'язку з цим став логічним пошук нових шляхів «до серцець громадян» – через створення молодіжних організацій, – на що і вказали опосередковано як А. Стахневич, так і В. Кулик. На такий самий спосіб творення вказують дати легалізації подібних асоціацій – майже включно до початку виборчої кампанії 2002 р. Так, в березні 2001 р. реєструється Соціал-Демократична Партія Молоді та ВПО «Жінки за майбутнє» (Жіноча Демократична партія). Після цього жодної партії, в назві якої був би хоч якийсь натяк на її «молодіжність» або «жіночість», створено не було.

Певну методологічну риску під дискусією щодо періодизації процесу ще в 2003 р. намагався підвести Ю. Шведа, який всі варіанти об'єднав в дві групи. Першу представляють прихильники «лінійного» підходу, які, як правило, обов'язково визначають допартійний, початкової багатопартійності й посткомуністичний

етапи. Акцент у цих дослідженнях робиться перш за все на початкових етапах формування системи багатопартійності в Україні. Другий варіант підходу, на його думку, полягає в тому, що історія сучасного українського партбудівництва поділяється на два основних етапи, вододілом між якими служить акт визнання національно-державного суверенітету України. Останній варіант він вважає базовим, хоча й таким, що потребує подальшої деталізації [7, с.369-370].

Тому ми змушені констатувати, що як і у визначенні суті партії, так і у спробах періодизації нема домінуючої точки зору. Це об'єктивно, оскільки сам процес створення політичних партій в Україні не припиняється. Поява нових політичних гравців викликає і викликатиме нові види політичних відносин. Втім, на нашу думку, універсальною може стати періодизація, в основу якої покладено суто практичну діяльність як партій, так і політичних гравців, що визначають їх сутність. У такому розрізі ми виокремимо чотири основних етапи.

Перший – з кінця 80-х до 1993 рр. Початок періоду прив'язано до витоків демократизації українського суспільства. Кінцева дата – примусова (згідно нового законодавства вже незалежної держави) реєстрація громадських об'єднань як партій.

Другий етап з 1993 по 1996 рр. – з початку юридично легітимного створення політичних партій до прийняття Конституції України. З понад півсотні партій, що були створені в цей період, до 2009 р. спромоглися вижити лише більше півтора десятка. Та й ті, за винятком парламентської КПУ, деяких учасників ВБ «НУНС» та позапарламентської СПУ, як партійні організації, майже не впливають на суспільно-політичне життя країни.

Третій розпочався у 1996 р. та продовжувався до 2002 р. Характерним для нього стало посилення поділу партій за принципом відношення до виконавчої або законодавчої гілок влади. Це призвело до появи не тільки понять «парламентські» та «позапарламентські» партії, а й до нового поняття – «партія влади». Внеском третього періоду в партійну історію країни став також прихід в партії бізнес-структур та потужних ФПГ. Кінцева ж дата періоду – це власне завершення процедури приведення у відповідність до нового Закону про політичні партії даних асоціацій та зникнення з політичної карти країни цілої низки партій, у першу чергу регіональних та частини маргінесу [8, с.162]. У межах даного періоду були створені та розпочали свою діяльність понад 60 політичних партій. В цей час було зареєстровано останню партію з ряду тих, лідери яких протягом наступних семи років впливали на формування чи безпосередньо формували як внутрішню, так і зовнішню політику країни та самостійно чи в ролі провідної сили виборчого блоку потрапляли до ВР України. Нею стало зареєстроване в 1999 р. ВО «Батьківщина».

Останній, четвертий період, припав на 2003-2009 рр. і є фактично часом створення штучної біполярної партійної системи. В основу її покладено процес легітимізації процедури переходу влади від еліти періоду «авторитаризму» до нової бізнес-контр-еліти України при провідній, принаймні публічній, ролі політичних асоціацій, створених майже виключно в попередньому періоді [9]. Втім, і за ці шість років було створено ще декілька десятків партій. Проте жодна з них не спромоглась потрапити до парламенту самостійно. Вони радше відіграють роль технологічних об'єднань на час виборчих кампаній. За незначним винятком їх очолили члени керівних органів впливових партій минулих років (ВО «Громада», БЮТ, КПУ, НДП, НРУ, ПР, ПСПУ, СДПУ(О), СПУ, УНА-УНСО тощо).

Більш предметний аналіз партійного будівництва протягом третього та четвертого етапів дозволив виявити нам як спільні, так і відмінні їх риси. Зупинимось на цих процесах детальніше.

1996 р., який визначений нами як початок періоду, став не лише роком прийняття Конституції а й, як ми вказували в попередньому розділі, новим етапом формування законодавчої бази діяльності партій. В цей рік відбувалися події, що мали і мають потужний вплив не лише на партійну систему, а й історію творення незалежної держави. На нашу думку, аналізуючи період, слід акцентувати увагу на декількох паралельних процесах. А саме: створення нових партій, розколи вже існуючих, блокування як на міжпартійному, так і особистому рівнях.

Першою подією в створенні нових партій стала реєстрація 25 січня Міністерством юстиції громадського об'єднання «Партія національно-економічного розвитку України». Лідером організації на момент легалізації була В. Наконечна [10]. Протягом року Мінюст реєструє ще 5 «нових» партій – НДП, СДПУ(О), ПЕВ, ПСПУ, АПУ. Втім, дійсно новими ці об'єднання, три з яких у подальшому отримують назву «партія влади», не були. Про це свідчать події напередодні установчих форумів та склад фундаторів цих партій. Так, 23 лютого відбулися з'їзди ПДВУ, ТКУ та об'єднання «Нова Україна», які були прелюдією до Установчого з'їзду НДП наступного дня. На ньому Головою партії було обрано А. Матвієнка (на той момент Голову Політвиконкому ТКУ), першим заступником – В. Філенка (лідер ПДВУ). До Політради увійшли В. Єнтухов, О. Ємець, Ю. Єхануров, А. Карпов, В. Пустовойтенко [11].

20 квітня, як певна крапка в розколі СПУ, за участі 79 делегатів з 17 регіонів відбувся Установчий з'їзд ПСПУ [12, с.9]. Головою партії стала Н. Вітченко, заступниками голови – В. Марченко і В. Лузан [13]. Завершенням іншого і чергового розколу, тепер вже в соціал-демократичному таборі, став X з'їзд СДПУ(О) (установчо-об'єднавчий), що відбувся в м. Полтава (160 делегатів з 22 регіонів). Як альтернативний даному форуму 1-2 червня 1996 р. відбувся VIII-й (Програмовий) з'їзд СДПУ в м. Первомайську Миколаївської області. П'ятого грудня свій Установчий з'їзд провела АПУ. Головою АПУ був обраний Віце-прем'єр уряду М. Зубець, його заступниками – Міністр сільського господарства і продовольства А. Хорішко, голова Херсонської облдержадміністрації Ю. Карасик, нардепи України К. Ващук і О. Боровик. Про входження в склад нової партії тоді ж заявили Миколаївська обласна організація СелПУ і Львівська – УСелДП [14].

Керівниками всіх вищезазначених «нових» партій стають «старі» та вже відомі політичні діячі, що вбачали в партіях знаряддя для досягнення особистих цілей, як владних, так і бізнесових.

Паралельно спостерігалось і входження представників влади та бізнесу у вже існуючі партії. 26 січня на III з'їзді ЛПУ Президентом партії обрано Голову Донецької облради В. Щербаня [15]. У грудні ж відбувся II Надзвичайний з'їзд СелПУ, на якому було обрано керівні органи. Зокрема, головою партії став С. Довгань, заступниками – О. Ткаченко, В. Зубов, Г. Довганчин, А. Новік.

Поруч з цим, протягом року лідери створених та вже існуючих партій у пошуках вдалих конфігурацій з огляду на майбутні виборчі баталії значну увагу приділяли процесу блокування. 23 лютого про створення блоку заявили лідери СДПУ (В. Онопенко) та УПССС (Е. Лашутін). 19 березня підписано угоду про створення політичного блоку «Міст» між ПП (В. Ландик), СДПУ(О) (В. Онопенко), ДемПУ (В. Яворівський). 29 березня між МБР та ПП укладено угоду про співпрацю, метою якої було «сприяння формуванню політичного центру та спільної участі у виборах на багатопартійній основі» [16, с.184].

І, як протилежність процесам єднання, 1996 р. мав приклади нових партійних розколів. Так, 18 червня Голова ХДПУ В. Журавський заявив, що за результатами партійної чистки з лав партії виключено В. Стретовича (за провал роботи очолюваної ним комісії у ВР) та І. Лосева (за підтримку колишнього мера м. Київ Л. Косаківського). А 14-15 серпня на III з'їзді ХДПУ було усунуто від виконання обов'язків вже самого В. Журавського «за політичне флюгерство та політику самоізоляції...». Головою партії обрано В. Стретовича. В свою чергу, частина Головної Ради, яка підтримувала В. Журавського, назвала даний форум «політичною провокацією» [16, с.254].

Таким чином, конституційне визначення майбутніх виборів як таких, що мають відбутися на пропорційно-мажоритарній основі, стало каталізатором ажіотажної уваги до партій з боку вітчизняної еліти. Можливість потрапити у владу чи зберегти її саме завдяки даним асоціаціям призводило як до появи низки нових, так і до змін у вищому керівництві вже існуючих партій.

Всі вищезазначені процеси відбувалися і протягом наступних 1997-2002 рр. За масштабами та наслідками для країни з огляду на виборчі кампанії 1998, 1999, 2002 рр. та принциповість боротьби за перерозподіл владних повноважень вони мали ще потужніший характер. У залежності від календарного плану ЦВК з проведення виборів та змін у виборчому законодавстві формувалися справжні хвилі реєстрації нових, як правило штучно створених, партій.

Кількісно це виглядало наступним чином: у 1996 р. існувало 44 партії, у 1997 р. вже 54, в 1998 р. – 65, у 1999 р. – 89, в 2000 р. – 107, у 2001 р. – 127. За 2002 р. зареєстровано лише дві партії – Соціально-екологічна партія «Союз. Чорнобиль. Україна» (лідер – Ю. Андреев) та «Союз анархістів України» (лідер – В. Чорний) [2, с.16]. Різнилися і темпи реєстрації. Відсутність на 1998 р. законодавчої вимоги існування партій як мінімум за рік до наступних виборів робила процес їх виникнення постійним і майже безперервним у часі. І навпаки, з появою вимоги про річне існування партії як права на її участь у виборчій кампанії, ми можемо спостерігати саме протягом 2001 р. стрімкий злет прискореної реєстрації. Так, в лютому 2001 р. реєструється 2 партії, а протягом березня вже 13. Причому 7 з них – 30.03.2001 р., рівно за рік до виборів.

Втім, не лише вибори ставали формальною причиною створення партій. Розколи та прихід ФПГ у ці організації стали каталізаторами появи нових сил. Внаслідок внутрішньопартійних чвар з Руху вийшли НРУ, УНР, НРУ(є), з СДПУ – вже згадувана СДПУ (О) та СДПУ (Ю. Буздугана). У подальшому об'єднані соціал-демократи наповняють колишніми своїми членами вищі керівні кадри – УСДП, СДС, ПП «Солідарність», ПР. СПУ дасть життя ВОЛ «Справедливість» та партії «Соціалістична Україна», КПУ та ПСПУ – КПРС, КПУ(о), ППУ. УРП – РХП, ХДПУ– ХНС–ХДС тощо.

Прихід великого капіталу та створення ним партій яскраво ілюструє історія партій влади. Так, в період з 1998 р. по 2000 р. до керівних органів НДП входили А. Матвієнко (в подальшому лідер УНП (УРП) «СОБОР»), О. Зарубінський (згодом член НАПУ), В. Філенко (ПРП), Ю. Єхануров (НСНУ), В. Кафарський (НП), О. Ємець (член Правління ПРП, загинув в автомобільній катастрофі 28 січня 2001 р.), В. Хорошковський (в 2002 р. – кандидат у народні депутати України від блоку «Команда озимого покоління», №1 у списку), Т. Стецьків (ПРП), Б. Безпалый (НСНУ), Р. Безсмертний (ПРП, НСНУ), І. Плющ (УНП, НСНУ, ПКСіПУ) А. Толстоухов («ЕКО+25%»), Є. Кушнар'єв (НДО «Нова Україна», ПР), І. Франчук (СДПУ(О), СПУ, ПП «Відродження»), А. Кінах (ПППУ) [17; 18; 19, арк.1-7].

Як і на початку періоду, в подальшому характерною рисою розбудови партійних структур був процес блокування. Даний напрямок поділявся на етапи в залежності від кінцевої мети – виборів, до яких партії готувалися. Так, в період 1997-1998 рр., продовжуючи традицію попереднього року, політичні сили об'єднувалися з прицілом на майбутні вибори до ВР України. Всі ці процеси були оформлені у виборчі списки та в своїй масі не дали очікуваного результату. Єдиним вдалим виявився симбіоз СПУ та СелПУ. Всі інші до ВР України на потрапили. Тому наступна виборча кампанія розпочиналася під акомпанемент розбору помилок. Протягом квітня-липня 1998 р. відбулися Пленум ЦК КПУ, 2-й етап IV-го з'їзду ЛДПУ, XI-й з'їзд СДПУ, VI-й з'їзд ПСПУ, VI з'їзд (1-й етап) ДемПУ, VIII збори НРУ, II-й з'їзд РХП, 3-й етап VI з'їзду СПУ, V з'їзд ВО «Громада», III форум КУН, IV-й з'їзд партії «Союз», 1-й етап XIII з'їзду СДПУ(О) [20-24]. І якщо лівоконсервативні сили приймали тріумфальні постанови, то для націонал-демократичного табору це був початок кінця. Наступна президентська кампанія вносила свої корективи як в процеси блокування, так і в справу розколів. Протягом 1998-1999 рр. ці два напрямки переплелись та стали взаємодоповнюючими. Це сталося внаслідок того, що першу роль у даних процесах відігравали не партії, а кандидати на посаду Президента та владні і бізнесові сили, що стояли за ними.

Приклад – доля Руху та ДемПУ, процеси нищення яких відбувалися майже синхронно. В результаті президентська кампанія 1999 р. остаточно підірвала вплив націонал-демократичних партійних організацій, розפורшавши їх за ознакою підтримки конкретного політичного діяча. Не додала вона єдності і лівим. На перший план вийшли партії влади.

У подальшому протягом 2000 р. партії продовжували за інерцією попередніх років спроби об'єднатися, і при цьому ще більше віддалялися від реального здобуття влади. В першу чергу тому, що даний процес орієнтували виключно на певного лідера, за допомогою якого сподівалися долучитися до влади. Але навіть у разі перемоги «свого» кандидата на ту чи іншу посаду владні дивіденди розподілялися у вузькому колі вищого керівництва та бізнес-донорів. Партії ж як організації у владне полотно так і не були вплетені. Крім того, подальші події внесли корективи. На політичній арені створюються три мегапроекти, які і визначатимуть в подальшому розвиток партійної системи. Існування останньої, в рамках тріади БЮТ, НСНУ, ПР і є головною відмінністю четвертого етапу.

Досягненню результатів на виборах з найменшою втратою для основних гравців та заради відтягування на себе частини електорату «суперників» підпорядковувався процес створення нових партій протягом 2003 – 2009 рр. Так, в 2003р. їх було зареєстровано 2. Перша – це політична партія «Слов'янський народно-патріотичний союз» (СНПС). Лідер організації на момент легалізації – П. Толочко. В подальшому партія мінятиме назви, від «Партії політики ПУТИНА» (ППП) в 2006 р., до «Русь Єдина» в 2009 р. Друга – «Всеукраїнська Політична партія – Екологія та Соціальний захист». У 2004 р. з'явилися ще 8 партій. За 2005 р. було легалізовано 24 організації, причому 11 з них – 24 та 25 березня. Тобто, знов-таки за рік до виборів 26 березня 2006 р. 12 партій було утворено в 2006 р., 4 – в 2007 р., 21 зареєстрували протягом 2008 р. За перше півріччя 2009 р. Мінюст зареєстрував ще 12 партій, довівши їх загальну кількість до 172.

Таким чином, ми пропонуємо виокремлювати чотири етапи партійного будівництва в період незалежності України.

Перший – з кінця 80-х до 1993 рр. Початок періоду прив'язано до витоків процесу демократизації українського суспільства. Кінцева дата – примусова (згідно нового законодавства вже незалежної держави) законодавча реєстрація громадських об'єднань як партій. Крім цього, на нашу думку, в період з 1996 по 2009 рр., слід акцентувати увагу на декількох паралельних процесах. А саме: створення нових партій, розколи вже існуючих, блокування як на міжпартійному, так і особистому рівнях. У загальних рисах ці події можна групувати наступним чином:

I. Створення партій відбувалось за принципом формування потужної групи «партій влади» (НДП, АПУ, СДПУ(О), ПР тощо); появи псевдоідеологічних партій (СДПУ(О), ПСПУ, ПРП, БЮТ, НСНУ тощо); реєстрації технологічних партій (КПРС, КПУ(о), НРУ(є), ЛПУ(о), СЛС і т.п.); легалізації асоціацій під конкретного лідера («Солідарність», «Братство», СПАС, НТС, «Відродження»); досягнення цілей на регіональному рівні (ПЗПУ в Одеському регіоні, КМКС на Закарпатті, ГАК в м. Київ, «Союз», «РУСЬ» та низка Кримських проектів).

II. Пошук вдалої політичної комбінації через блокування – ініційоване лідерами партій (проекти О. Мороза, В. Чорновола, або «Українська правниця» чи «Народна опозиція» КПУ); примусове – у першу чергу виборчі блоки партій під час президентських кампаній («Лівий фронт» – КПУ, СДПУ(О), СЛС, «Справедливість» в 2009 р.); ситуативне – блоки на виборах до ВР України.

III. Об'єднання, створені внаслідок розколіїв – з причини приходу бізнес-структур (СДС, СДПУ, УСДП); внаслідок вичерпання потенціалу – проекти створені на базі ПДВУ, НДП, АПУ тощо; як результат внутрішньопартійних протиріч – НРУ, УНР, НРУ(є), «Соціалістична Україна», ВОЛ «Справедливість», ПСПУ.

Усі зазначені процеси, на наше переконання, стали можливими внаслідок тотального проникнення традицій компартійного будівництва в сучасні партії. Проявлялося це в першу чергу в статутній будові, організації внутрішньопартійного життя та якісного наповнення партійних структур.

Джерела та література

1. Відомості про розподіл депутатських мандатів у ВР АРК, обласних, Київській та Севастопольській міських радах між кандидатами в депутати, які включені до виборчих списків місцевих організацій партій (блоків). // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006 р. – №2 (4).
2. Політичні партії України напередодні парламентських виборів : стан і тенденції. // Національна безпека і оборона. – 2001. – №12(24).
3. Бойко О. Ю. Особливості трансформації партійної системи України за роки незалежності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси»/ О. Ю. Бойко. – Чернівці, 2005. – 20 с.
4. Стахневич А. І. Участь жінок у розбудові громадянського суспільства в Україні (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) : історичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України»/ А. І. Стахневич. – Луганськ, 2004. – 20 с.
5. Кулик В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об'єкт наукового дослідження / В. Кулик // Сайт Політика +. Аналітичне мережене видання Центр досліджень проблем громадянського суспільства. Режим доступу : www.politika.org.ua
6. Документи про відмову в реєстрації списку кандидатів в народні депутати України від політичної партії «Жінки України» у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі (заяви, список, біографічні відомості, декларації, передвиборча програма). ЦДАВОВ України. – Ф.5225. – Оп.2. – Од.зб. 103. – Спр.02 – 06 – 01. – Т.1 – 2
7. Шведа Ю. Р. Стан розбудови теорії політичних партій та партійних систем в Україні / Ю. Р. Шведа // Вісник Львівського університету. Філософські науки. – 2003. – Вип.5.
8. Волчан О. Ф. К вопросу о формировании многопартийной системы в Крыму в 90-е годы / О. Ф. Волчан // Культура народов Причерноморья. – 1999. – №10. – С. 161 – 162

9. Полохало В. Від авторитаризму до... авторитаризму? Україна в політичному інтер'єрі колишніх радянських республік/ В. Полохало // Дзеркало тижня. – 2004. – №34.
10. Ще й досі під враженням // Обрій – ПІБ. – 2006. – №272.
11. Політичні заяви, звернення, прес-релізи, підготовлені фракцією НДП, 1998 р. // ПАВРУ. – Ф.Р – 1. – Оп.22 – ДФ. – Од.зб. – 46. – Спр.06 – 26/05.
12. Витренко Н. М. Моя жизнь – борьба за Украину / Н. М. Витренко. – Черкассы, Конфедерация труда Украины, 2005. – 90 с.
13. Марченко В. Р. Наша борьба за спасение Украины и преобразование мира / В. Р. Марченко. – К., 2006. – 64 с. ; Марченко В. Р. В борьбе за справедливость. Сборник статей для внутреннего использования/ В. Р. Марченко. – К. : Издательство «Киевская правда», б/д. – 214 с.
14. Політичний компас виборця. Патрії та блоки на виборах 2002. АПУ. Історична довідка. Режим доступу : [http : //party.civicua.org/index.html](http://party.civicua.org/index.html)
15. ЛПУ – завжди у центрі політичного життя! // Лібералізм – майбутнє України. Офіційний сайт ЛПУ. Режим доступу : [http : //www.lpu.org.ua/index.php?area=1&p=static&page=history](http://www.lpu.org.ua/index.php?area=1&p=static&page=history)
16. Хроніки современной Украины./ [упорядкув. М. Погрибинський] – К. : Основные ценности, 2001. – Т.2 : 1995-1996. – С.158.
17. Яценко Д. В автокатастрофі загинув Олександр Ємець. ВТРАТА / Д. В. Яценко // Поступ. – 2001. – №17 (675).
18. Олександр Ємець: безкомпромісний майстер компромісу. // Сайт Politikan.com.ua. Режим доступу : [http : //politikan.com.ua/posts/view?id=1588&print=1](http://politikan.com.ua/posts/view?id=1588&print=1)
19. Закріплення народних депутатів України – членів НДП, за територіальними організаціями партії затверджене Постановою Політ виконкому НДП від 17.06. 98р. №40 п.1. // Постанови Політради, Політ виконкому, конференцій, з'їздів НДП, інші документи партії, аналітичні матеріали стосовно її діяльності, квітень – листопад 1998 р // ПАВРУ. – Ф.Р-1. – Оп.22 – ДФ. – Од. зб. 47. – Спр.06 – 26/06.
20. Черный В. Онопенко сделал свое дело. Он может уходить? / В. Черный // Вечерние вести. – 1998. – 3 вересня.
21. Бітнер О. Очищення через розкол? / О. Бітнер // Урядовий кур'єр. – 1998. – №192.
22. Василий Онопенко фактически сложил с себя полномочия Главы СДПУ(о) // Факты. – 1998 – №189(0269).
23. Зінченко О. Яка ж ситуація насправді склалася у партії? Виступ на XIII з'їзді СДПУ(о)/ О. Зінченко // Альтернатива. – 1998. – №40(111).
24. Дмитричева О. Григорий Суркис : Создавать партию под одного человека? Это утопия / О. Дмитричева // Киевские ведомости. – 1998. – 3 октября.

Мороко В. В. Периодизация партийного строительства в современной Украине и формирование партийных структур (1996-2009 гг.)

В статье анализируются основные тенденции развития политических партий и партийной системы современной Украины. Предлагается новое видение периодизации партийного строительства. Выделяются основные направления создания партий.

Ключевые слова: партия, партийная система, виды и типы партий.

Moroko V. V. Periodization of party building in the modern Ukraine and the formation of party structures (1996-2009)

The article analyzes the main trends of development of political parties and party system of modern Ukraine. Proposed a new vision of the periodization of party building. Allocated the basic directions of formation of parties.

Key words: party, party system, species and types of parties.

УДК 94(=161.2)(477)

В. Л. Штефан

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена одній з трагічних, складних і найбільш важких проблем, від вирішення якої залежить доля нації і країни. Автор акцентує увагу на суті процесу русифікації і боротьби проти неї. На основі статистичних даних розглядаються ті позитивні зрушення, що відбулися в Україні в мовній проблемі з часу прийняття Закону "Про мову" і проблеми, які стоять сьогодні перед владою на шляху до повної українізації зрусифікованих українців, засобів масової інформації, освіти. Розглядаються деякі з причин такої ситуації, зокрема: чому ми в даний час не повинні підтримувати двомовність? В чому причина повільності процесу українізації та як може розвиватися ситуація в перспективі?

Ключові слова: мова, мовна політика, нація, регіони, освіта, русифікація, українізація, конфронтація.

Мабуть немає невдячнішої справи, ніж порушувати питання про українську мову в Україні, доля якої сумна і, водночас, героїчна.

Аналіз статистичних даних та публікацій, в яких започатковано розв'язання автором проблеми (див. список використаної літератури), вказують на її актуальність і складність.

Проблема мови для України і українців була і залишається однією з складних і найбільш важких, що час від часу загострюється до небезпечних масштабів. Адже без рідної мови неможливе існування самої нації, бо у мові прихований могутній духовний потенціал народу. На жаль, впродовж усього радянського, і не тільки, періоду нашої історії, розвиток української мови придушувався шляхом посиленої русифікації і